

Περιπλανήσεις σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

Ἀναζητήσεις

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐνας λόγος γιά τίς ἀξίες

Πολύς λόγος ἔχει ἀρχίσει νά γίνεται πά-
λι γιά τίς ἀξίες. Ὅλοι ἐπανερχονται
γιά νά συζητήσουν καί νά τοποθετηθοῦν
πάνω στίς ἀξίες βάσει τῶν ὁποίων θά συν-
αλλάσσονται οἱ ἄνθρωποι καί θά ζυγίζον
τò βάρος τῶν ἀποφάσεών τους. Ἡ λέξη ἀξία
ἄλλωστε προέρχεται ἐτυμολογικά ἀπό τò
«ἔσον ἄγει τι» (ζυγίζει τι). Ἡ εἰς βάρος ἐκτί-
μηση ἐνός πράγματος, κατόπιν ἢ εἰς χρῆμα
ἀποτίμηση, ἐξ οὗ καί τò χρηματιστήριο
ἀξιῶν, τῶν κινητῶν ἀξιῶν, κινητῶν καί με-
τακινουμένων ἀξιῶν, στίς ὁποῖες ἀποδίδε-
ται μία ἀστάθεια.

Ἐάν αὐτò συμβαίνει στίς οικονομικές
ἀξίες, τò ἴδιο ἀπαντᾶται καί στίς ἠθικές,
θρησκευτικές, πνευματικές ἀξίες. Οἱ ἀξίες
φαίνεται ὅτι ἀλλάζουν καί ἐναλλάσσονται.
Αὐτò πού ἴσχυε μιᾶ ἐποχή παύει νά ἰσχύει
σέ μιᾶν ἄλλη. Τὰ αὐτονόητα μιᾶς κοινω-
νίας δέν εἶναι πλέον αὐτονόητα στήν ἴδια
κοινωνία ἀλλά οὔτε καί ἰσχύουν ἢ ἴσχυαν
παντοῦ· οὔτε ὑπò πάντων ἀλλά οὔτε καί
πάντοτε. Διαφορετικά εἶναι τὰ μέτρα καί
τὰ σταθμὰ σέ δύο διαφορετικές κοινωνίες·
τοῦ χωριοῦ, τῆς πόλης, τῆς πρωτεύουσας,
τῆς ἐπαρχίας· τῆς ἴδιας ἢ ἄλλης χώρας· τῆς
ἴδιας ἢ ἄλλης ἠπείρου.

Αὐτò πού ὀνομάζουμε δίκαιο διαφέρει.
Ἄλλωστε ἐκλαμβάνουν οἱ μὲν ἀπό τοὺς δέ
ἓναν δίκαιο πόλεμο, ἢ τò τί σημαίνει δη-
μοκρατία, συμμετοχική δημοκρατία, εἰρή-
νη, ἀνθρώπινα δικαιώματα. Προσερχόμε-
στε σέ τράπεζες διαπραγματεύσεων καί
ἄλλα ἐννοοῦμε κάτω ἀπό τίς ἴδιες λέξεις.

Ἀσφαλῶς δέν εἶναι μόνο θέμα κώδικος
ἀλλά καί τò μέ τί εἶναι φορτισμένος αὐτòς
ὁ κώδικας συνεννοήσεως· τò περιεχόμενό
του στήν ἐκδοχή τῶν ἐταίρων ἢ τῶν ἀντι-
πάλων. Ἀλλά καί ποιά εἶναι ἡ προέλευση
τῆς νοηματοδοτήσεώς του. Εἶναι θρησκευ-
τική, οικονομική, πολιτιστική, κοινωνική;

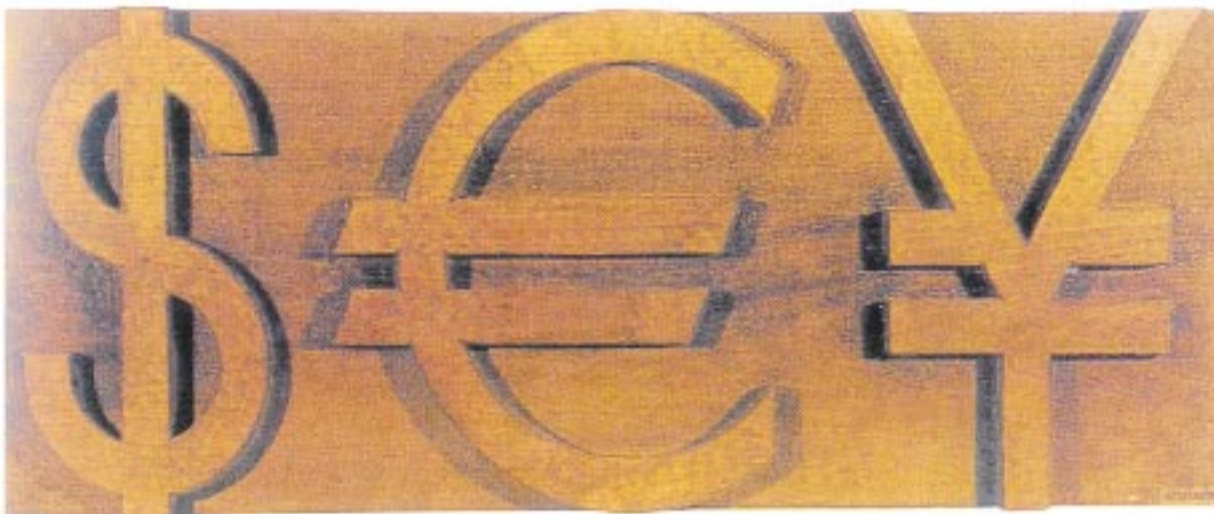
Μιλώντας γιά τίς ἀξίες ἐννοοῦμε κάποι-
ες σταθερές πού πρέπει νά πρυτανεύουν στίς
κρίσεις μας καί στίς ἀποφάσεις μας; Εἶναι
αὐτò πού ὀνομάζουμε ἀρετές καί πού πρέπει
νά διακρίνουν τῆ συμπεριφορά μας; Ταυτί-
ζονται μέ μία παράδοση, παραδεδομένες
καί ἀποδεκτές ἀξίες, πού ἢ τριβή τους μέ τò
χρόνο καί τὴν ἐμπειρία τοὺς ἔχει προσδώ-
σει μία αὐθεντικότητα καί ἀξιοπιστία; Καί
γι' αὐτò πρέπει νά γυρίσουμε πίσω σ' αὐτές,
ἂν πρὸς στιγμήν ἔχουν ὑποστῆι κάποια χα-
λάρωση καί δέν μποροῦν νά ἐξασφαλίσουν
τὴν κοινωνική συνοχή; Γι' αὐτò ἀπὸ ὅποια
χείλη κι ἂν προφέρθηκε, ἀκούστηκε μέ κά-
ποια ἀνακούφιση τò πρόσταγμα τῶν δύο Β
(«Back to the Backs» = πίσω στὰ μετόπισθεν).
Ἄλλοι, ὅμως, ἀμφέβαλαν ἂν ἀποδεκτές
μποροῦν νά γίνουν ὡς ἀξίες μόνον ἐκεῖνες
τοῦ παρελθόντος, κι ὅτι δέν μποροῦν μέ συν-
αινετικές διαδικασίες νά τύχουν κοινῆς ἀπο-
δοχῆς καινούριες ἀξίες. Ἀρκεῖ, βέβαια, νά
μποροῦν νά ἐπικρατήσουν ὡς ἀξίες μόνον
ἐκεῖνες τοῦ παρελθόντος, κι ὅτι δέν μποροῦν
μέ συναινετικές διαδικασίες νά τύχουν
κοινῆς ἀποδοχῆς καινούριες ἀξίες. Ἀρκεῖ,
βέβαια, νά μποροῦν νά ἐπικρατήσουν ὡς
minima συμφωνιῶν.

Αιώνιες ή συμβατικές;

Τὸ ἐρώτημα, ἀσφαλῶς, παραμένει, ἂν οἱ ἀξίες ἔχουν αἰώνια ἀξία ἢ εἶναι συμβατικές, προϊόν μιᾶς σύμβασης, μιᾶς συμφωνίας. Ἔχουν θρησκευτική βάση στηριζόμενες σὲ ἀποκαλυπτικά κείμενα, ἢ εἶναι μία σύμβαση, ἕνα κοινωνικὸ συν-βόλαιο;

Γιὰ πολλοὺς εἶναι ἴσως θέμα πίστεως. Γιὰ ἄλλους τὸ ζήτημα δὲν εἶναι πλέον τί λέει ἢ πίστη, ἀλλὰ νὰ γνωρίζουμε πῶς θὰ ἐνεργήσουμε, ὅταν δὲν ὑπάρχει πιά πίστη· πῶς νὰ βροῦμε μιὰ συνάφεια καὶ συνοχή

λόγος γίνεται γιὰ τὶς ἀξίες ἀλλὰ ἢ συζήτηση αὐτὴ εὐχαριστεῖ κιόλας καὶ προκαλεῖ μιαν τέρψιν καὶ μάλιστα, ὅπως διατείνονται ὀρισμένοι, λίαν ὠφέλιμη. Τὸ τερπνόν, λοιπόν, μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Γιατί, ὅταν στὴν συζήτηση παρεμβαίνουν καὶ οἱ συνέπειες τῆς παγκοσμιοποιήσεως, εἶναι φυσικὸ νὰ διερωτᾶται κάποιος γιὰ τὸ τί ἔχει νὰ ὠφελῆθῃ ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδίσει ὀλόκληρο τὸν κόσμον χάσει ὅμως τὶς ἀξίες ποὺ στοιχειοθετοῦν καὶ στηρίζουν τὴ ζωὴ του (πρβλ. Ματθ. 16,26).

«Ἀδελφοποίηση». Εὐσεβεῖς πόθοι... Ξύλο-ἔκτυπο ἀνάγλυφο 76X29X5,5 ἐκ. τοῦ π. Ἐμμανουὴλ Καλαϊτζάκη, ἀπὸ τὴν ἐκθεσὴ του Γελοιογλυπτική, στὴν Πινακοθήκη Πιερίδη τὸν Μάιο του 2001.

Μὲ καυστικὴ εἰρωνία σχολιάζει γελοιογλυπτικά... μιὰ πιθανὴ ἀδελφοποίηση τῶν οικονομικῶν ἀξιῶν. Μπορεῖ νὰ σκεφθοῦμε γιὰ τὸ ἐγγὺς μέλλον τὴν ἀδελφοποίηση τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν;

στὶς ἐνέργειές μας, ὅταν δὲν ὑπάρχουν πιά σημεῖα ἀναφορᾶς καὶ βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἕνα κοινὸ κενὸ πλαίσιο ἀναφορᾶς.

Μπορεῖ ὅμως μιὰ συζήτηση ν' ἀρχίσει γύρω ἀπὸ ἕνα «ἄγραφο χαρτί» («tabula rasa»), ἀπὸ ἕναν «χάρτην εὐέργων εἰς ἀπογραφὴν», στὸν ὁποῖον πᾶσα προσφορὰ νὰ εἶναι δεκτὴ. Προσφορὰ ποὺ νὰ προέρχεται ἀπὸ ποικίλης προελεύσεως ἀξίες ὅπως τῶν θρησκευτικῶν (Δεκάλογος, Μακαρισμοί, Κοράνιο κ.τ.τ.) τῆς φιλοσοφίας, τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν... Αὐτὲς οἱ ἀξίες θὰ ἔχουν διαχρονικὴ ἀξία ἢ πρὸς καιρὸν;

Φαίνεται, πάντως, ὅτι ὄχι μόνον πολὺς

Σοβαρὲς προσπάθειες

Σὲ ἀναζήτηση, συνεπῶς, αὐτῶν τῶν ἀξιῶν, σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς, θρησκεία, παιδεία, πολιτικὴ, οἰκογένεια, κράτος, στρατό, διακρατικὲς σχέσεις, οικονομία, ἐργασία, πασχίζουν σήμερα ἐκπρόσωποι ποικίλων θεσμῶν καὶ ομάδων. Ἦδη μετὴν ἑναρξῆς τοῦ Ἰωβηλαίου (2000) ἢ «Διεθνῆς Ἐταιρεία Ψυχολογίας τοῦ Βάθους» ἀφιέρωσε τὴν ἐτήσια ἡμερίδα της στὸ θέμα: Καινούρια ὄρεξη γιὰ ἀξίες. Πρόκληση μέσῳ τῆς παγκοσμιοποιήσεως (Helga

Egner, Neue Lust auf Werte. Herausforderung durch Globalisierung, Patmos Verlag 2001).

Οι εισηγήσεις που αναπτύχθηκαν ἀγκάλιασαν ὅλες τὶς πτυχές τῆς θεματικῆς τῆς Ἡμερίδος. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς βασικῆς ἐμπιστοσύνης στὴ δημιουργία ἑνὸς παγκοσμίου ἤθους ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν οἰκοδόμηση ἀξιῶν καὶ ταυτοτήτων τὴν ἐποχὴ τῆς παγκοσμιοποιήσεως. Διερωτήθηκαν στὴ συνέχεια γιὰ τὴν ὑπάρχουσα ἀπώλεια καὶ τὴ συνείδηση ἀξιῶν στοὺς νέους καὶ κατὰ πόσον εἶναι δυνατὴ ἡ ἐγκατάσταση πολιτισμῶν τῆς εἰρήνης στὸν ἐνοποιημένο κόσμον μας. Ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ δώσουμε κίνητρα στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὶς ἀξίες καὶ ἂν μπορεῖ ἡ Ψυχοθεραπεία νὰ συμβάλει πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι «ἡ ἀξία τῶν ἀξιῶν» καὶ πῶς μπορεῖ νὰ συμβάλει σ' αὐτὸ ἡ φιλοσοφικὴ ψυχολογία τῆς ἀναγνώρισης τοῦ ἄλλου; Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ σχέση μυστικισμοῦ καὶ ἀντίστασης καὶ ποιές μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀξίες τῆς ζωῆς στὴν ἐποχὴ τῆς παγκοσμιοποίησης; Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐπενέργεια τῆς παγκοσμιοποίησης στὶς ἠθικὲς ὀψεις τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς βιομηχανίας τῆς μεταμοντέρνας ἐποχῆς μας; Ποιές ἄραγε πρωτοβουλίες μποροῦν νὰ ἀναληφθοῦν ἐπὶ τοῦ πρακτέου σὲ μία παγκοσμιοποιημένη οἰκουμένη;

Οἱ εισηγήσεις μπόρεσαν νὰ προβληματίσουν τοὺς συνέδρους καὶ στὴν ἔντυπη μορφή τους νὰ μεταφέρουν τὸν προβληματισμὸ καὶ στοὺς χιλιάδες ἀναγνώστες τῶν Πρακτικῶν.

Ὅπωςδήποτε ἡ συζήτηση ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ζωηρὴ σὲ ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὅπως γνωρίζουμε ὅλοι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀδιάπτωτο καὶ γενικὰ ἀλλὰ καὶ εἰδικὰ σὲ ἐπιμέρους ζητήματα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὶς ἀξίες καὶ τὸν ἀξιακὸ προσανατολισμὸ τῆς ἐποχῆς μας καὶ τῆς χώρας μας.

Καὶ ἄλλοι, ὅμως, φορεῖς παίρνουν πρωτοβουλίες γιὰ τὴν ἐξέταση παρομοίου τύ-

που θεμάτων. Θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω τὴν εὐχάριστη ἐκπληξή μου ὅταν ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀνήγγειλε τὴν ἐκ μέρους τῆς διοργάνωσης Διεθνoῦς Συνεδρίου γιὰ τὶς «Πανανθρώπινες Ἀξίες» στὶς 26-28 Μαΐου 2004 στὴν Ἀθήνα. Τὸ Συνέδριο «ἔχει στόχο τὴν ἀναζήτηση καὶ καθορισμὸ τῶν κοινῶν, παγκοσμίων ἀξιῶν καὶ τὴν ἐφαρμογὴ των γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν τεραστίων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα σήμερα ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρωπότης». Σημαντικὲς προσωπικότητες ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς ὑψηλίου ἔχουν προσκληθεῖ νὰ παραστοῦν. Θὰ ἀναμείνουμε μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον τὶς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου γιὰ νὰ ἐνημερώσουμε τοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ πάνω στὰ κύρια σημεῖα καὶ τὰ πορίσματά του.

Προσωρινά, ὅμως, καὶ συνεχίζοντας τὸν προβληματισμὸ ποὺ ἔθεσα προηγουμένως, θὰ ἤθελα νὰ προκαλέσω τὴ σκέψη σας ἐναποθέτοντας σ' αὐτὴν ὡς ἐρέθισμα δύο στίχους ἀπὸ τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴ τοῦ Ἀπ. Παύλου (4, 8-9). Εἶναι δυνατόν αὐτοὶ οἱ στίχοι νὰ τεθοῦν ὡς βάση καὶ ὡς κριτήρια γιὰ ὅποιαδήποτε περαιτέρω συζήτηση πάνω στὸ θέμα τῶν ἀξιῶν: Δικὴ σας ἡ ἀπάντηση.

«Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφρημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε· ἂ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἶδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν».

